

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ'.

Χ

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ, 4 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1911

Χ

ΑΡΙΘΜΟΣ 445

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ, Τετράστιχα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΗΣ. 'Ο 'Αρήγιανος (συνέχεια).

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ. 'Από τήν Πόλιν τή Βασιλείουσα (σημειώματα).

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Τό ἔργο τοῦ Μαρκοῦ.

Ι'. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ. 'Από τήν ψυχὴ μας καὶ ἀπὸ τῆ ζωῇ (τέλος).

Γ. ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ. 'Επίγραμμα.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Οἱ δασκάλοι στὴν 'Ολυμπία—'Η γνώμη τοῦ κ. Μάλλη.

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. 'Υπεράνθρωπος (συνέχεια).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΡΑ (*)

.....καὶ τεχνίτης
ἐκεῖ τῆς λύρας ξαναῆξαι καὶ τὴν πατρίδα
καὶ τὴ δόξα ὁ Δημόδοκος ὕμνει τῆς Κρήτης.

(* Ἡ 'Ασάλευτη Ζωή.—Πατρίδες σ. 9).

Μὲ πλούσιο στεφάνι τῆς Κέρκυρας ὁ δῆμος τίμησε τὸ νεκρὸ τοῦ ποιητῆ. 'Ο ποιητὴς γέννημα καὶ θρέμμα τῆς κορυφαίας γῆς μέσα στοὺς στίχους του, ποὺ σχεδὸν ὅλοι τοὺς λαχταρίζουν καὶ φέγγουν ἀπὸ τὰ χλωρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἥμερα τῆς κεκυραίας φύσης. ὅπου τυχαίνει νὰ μελετηθῇ χωριστὰ ἡ χάρις καὶ τὸ νομα τῆς πατρίδας του, σὰ στὸν «'Ερχομὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου» καὶ σὰ στὴν «Κόρκυρα», οἱ στίχοι παίρνουνε μιὰ ξεχωριστὴ συγκίνηση καὶ δείχνουν

(1) Γ. Μαρκοῦ. «Ποιητικὰ Ἔργα.» Ἐν Κερκύρᾳ 1890 — «Μικρὰ ταξίδια» ἐν Ἀθήναις 1899. — Μεθοδικώτερη κάπως ἀνάλυση τοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ προσπάθησα νὰ δώσω σὲ δύο ἀρθρα τῆς φιλολογικῆς 'Εστίας τοῦ 1890. — Μελετήσανε καὶ γράψαν γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Μαρκοῦ, ἀπ' ὅ,τι γνωρίζω, ὁ Βελλιανίτης, ὁ Ξενοπούλος, ὁ Μητσάκης, ὁ Καλοσγοῦρος, καὶ ὁ Παπαντωνίου τελευταία καὶ ἡ 'Εστία.

ὅλη τους τὴ μελωδικὴ μαστοριά. Εὐγνώμονα τῶν Κερκυραίων ὁ δῆμος ἀνθοστόλισε τὴν κάσσαν τοῦ ἀρχοντικοῦ του βλασταριοῦ, τοῦ εἰγενικοῦ του ψάλτη. 'Ομοίᾳ χάρι δὲν ξέρω ἂν τὴν πληρώσανε, μὲ ὅποιον τρόπο, μὰ ξέρω πὺς χρέος εἶχαμε νὰ τὴν πληρώσουν ἀνάλογα, ὅχι μονάχα ὁ τύπος ποὺ τοῦ εἶτανε πολίτης, μὰ, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἡ Πολιτεία ποὺ τῆς εἶτανε τοῦ τραγουδιοῦ τεχνίτης καὶ τοῦ Λόγου λειτουργός, καὶ μὲ τὰ ἰδανικά της ἐπλαθε καὶ μὲ τὴ γλώσσα της κελαιδοῦσε καὶ μαζί μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἡ Πολιτεία ἡ Κρητικὴ, ποὺ ξαναζοῦσε τοὺς ἀγῶνες της μὴ γιὰ πάντα στὸν παράδεισο τοῦ ρυθμοῦ σκαλισμένους ἀχάλαστους, ὁ ποιητὴς τοῦ «'Ορκου» τοῦ ἔργου ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ μετρημένα τῆς νέας μας ποιητικῆς ἀριστουργήματα. Καὶ μαζί μὲ τὴν Κρήτη καὶ ὁ Πρῶτος τῶν Ἑλλήνων ποὺ κανεῖς ἄλλος δὲν τραγοῦδησε τὸν «'Ερχομὸ του» καὶ δὲν τόνισε τὸ «Βασιλικὸ τὸν Ὑμνο» πρὸς ἐκεῖνον ἔτσι θεομὰ καὶ ἔτσι στοχαστικά, σὲ στροφὰς ποὺ ἐνῶ περῶσιν οἱ ἀφορμὲς ποὺ τίς γεννήσανε, μένουν ἐκεῖνες ζωντανές, τίχῃ σπάνια κανεῖς ἄλλος σὰν τὸ Μαρκοῦ. Πέθανε ὁ πιὸ σεβασμῖος μὲ τὰ χρόνια του, καὶ ὁ πιὸ γκαρδιακὸς μὲ τὴν ἐμπνευσί του, καὶ ὁ πιὸ σολωμικὸς μὲ τὴν πίστι του, καὶ ὁ πιὸ γλυκὸς μὲ τοὺς ἤχους του, καὶ ὁ πιὸ καλὸς μὲ τοὺς τρόπους του καὶ ὁ πιὸ ἁγνὸς μὲ τὴν ταπεινοσύνη του, καὶ ὁ πιὸ ἀνεγάρδιαστος μὲ τὴ ζωὴ του, ὁ πρῦτανος τῶν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν, ὁ ἄδολος ἔθνικὸς τραγουδιστὴς ποὺ δὲν ἄφησε καμιά περίστασι τῆς χώρας μας τριγύρω του, καμιά χιρὰ καὶ καμιά λύπη τῆς πατρίδας του, νὰ μὴ τὴν ἀντηχήσῃ στὸν κρυσταλλόχο στίχο του. Δυνάμωνε, πολίτημα καὶ ἀσύγκριτα, τὰ μεγάλα κοινὰ ἰδανικά, μὲ μόνης τῆς Μοῆς τῆ βοήθεια, καθὼς ἀντηχοῦσε κατὰδεχτικά καὶ λυγερόφωνα, γνώριμων, καὶ ξένων καὶ ἀκριβῶν τριγύρω του τίς λογῆς τύχες, γιὰ γέλια ἢ γιὰ κλάματα.

«Σὰν τὸ χέρι, εἶπε ὁ ἕντος ποιητῆς, ἔχει καὶ ἡ φωνὴ καλλιχαρίσια μοῖρα ὁ καθένας μὲ τὸν οἶστρο του. Δουλεύετε. Τραγουδάμε.» Ἡγεμόνες, κυβερνήτες, πολιτικοί, φιλόλογοι, πολῖτες, πατριῶτες, πεζοὶ καὶ καθυπερῆδες, σύλλογοι καὶ σχολεῖα, περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, δὲ θὰ μπορούσανε παρὰ νὰ συναπαντηθοῦμε στὸ νεκρὸ ἀπάνου καὶ στὸ μνήμη τοῦ ποιητῆ ποὺ ἔγραψε τὸ «Παράπονο τῆς πεθαμμένης» καὶ τὸ «Σκαφτιά», τοὺς «Θησανροὺς τοῦ Ἀλῆπασα» καὶ τὸ «Πρῶτο Ψυχασάββατο», φέρνοντας κάποιο φόρο σεβασμοῦ, στεφάνια ἢ παράσημα, λουλούδια ἢ τρα-

γούδια, ἀγάματα ἢ μνημόσυνα· ἐκεῖ πού κρατᾶνε τὰ ἔθνη καθαρή συνείδηση τῶν ἀνθρώπων πού σέ ὅποιο κύκλο κι ἀνίσως βρίσκονται, εἴτε σέ κύκλο πράξης, εἴτε σέ κύκλο σκέψης, εἴτε τὸ στίχο δαμάζουν, εἴτε δαμάζουν τὸ πλῆθος, εἴτε κυβερνοῦν, εἴτε ὀνειροπλέκουν, εἴτε εἰν' ἐπιστήμονες, εἴτε τεχνίτες, στέκονται στὴν πρώτη γραμμή, εἶναι οἱ ἄδολοι ἀντιπρόσωποι τῆς φυλῆς, καὶ ἡ ψυχὴ τους εἶναι σὰ μοσκόβολο καταστάλασμά ἀπὸ μύριες ψυχούλες γύρω τους· ἐκεῖ πού τὰ Κράτη ξέρονε ἀφιλοπρόσωπα νὰ ξεχωρίζουν κι ἁρμονικὰ νὰ ταιριάζουνε κάθε δύναμη, καὶ πρῶτ' ἅπ' ὅλα τῇ δύναμει τοῦ νοῦ, ὅπου κι ἂν ἦθελε δειχτῇ. «Καὶ οἱ θεοὶ πεθαίνουν, εἶπε ὁ ξένος ποιητής. Μὰ οἱ κυρίαρχοι στίχοι μένουν ἀθάνατοι, δυνατώτεροι κι ἀπὸ τὸ σίδερο.»

Λέν εἶτανε ποιητὴς μὲ πλατεῖα πνοή, μήτε πού χάνονταν ὁ Πήγασός του σὲ ἴση δυσκολοθεώρητα. Δὲ μᾶς ἀνέβριζε σὲ κορφές. Καλλιεργοῦσε, γαληνὰ καὶ ἡλάρ, τὸ περιβόλι του. Μέσα σὲ κεῖνο, κι ἀνίσως δὲν ξαγναντεύουμε οὐράνια βάθη, ἀπόμακρους ὀρίζοντες, χαϊρόμαστε λουλουδάκια ἀπὸ τὰ δροσερώτερα κι ἀπὸ τὰ πῦρ μοσκοβολισμένα πού δόθηκε σὲ περιβολάρι νάποχτήση ποτίζοντάς τα μὲ τρεχάμενο νερὸ ὀλκαίθυρο. «Στὴν ἐλιά ἀποκαίω» ὁ ποιητὴς εὗρισκε τρόπους νὰ ξανατῇ, γλικομιλίητα, σὺν πρωτομιλίητα, τὰ χλιοειπωμένα :

Τοῦ κάκου· ἀπὸ τὴν ἀπειρὴ πλούσια ζωὴ τῆς φύσης
Βγαίνει καὶ πάει στὰ σωθικά
Οὐράνιος ἦχος πού γλυνά
Θὰ ζήσης, λέει, θὰ ζήσης.

Τέτοια μαγεία τῆς μάνας μου, πού χρόνια εἶναι στὸν ἄδη,
Εἶχε ἡ φωνούλα μοναχὴ.
Ὅταν μιὰν ἄγια προσευχὴ
μοῦ μάθαινε τὸ βράδι.

Τόγνε βλέπω τώρα στὸ ἰδιανικὸ περιβόλι του σὺν τὸν ξέαισιό «Σκυρτιά» του :

Βαριὰ κοιμάται ὁ γέροντας, αὐτὸς πού κάθε μέρα
ἐκίναε σ' ἀκοπὴ δουλειά
Προτοῦ λαλήσουν τὰ πουλιά
Στὸν ἥσυχον ἀέρα.

Δὲ θὰ ξεπνήση· ἄλλοίμονο ! γιὰ τὸ φτωχὸ ἀσπρομάλλη
Πῶσκαψε κάμπους καὶ βουνά,
Δυὸ πῆγες τόπο μοναχά
Τώρα θὰ σκάψουν ἄλλοι.

Θαρρεῖς ὁπού, ἀναπαύοντας τὴ σκεβρωμένη ράχη,
Λαλήματ' ἄλλα καρτερεῖ
Νὰ χαιρετήσουν μιὰν ἀγνή,
Ποῦ φῶς αἰῶνιο θάχει.

Μικρὸ μπουκέτο ἀπὸ μενεξέδες· χρῶμα, δροσιά

κ' εὐωδιά τους βαθιὰ πάντα κι ἀνάλλαχτα· καὶ θὰ ἔφτανε μόνο τοῦτο νὰ κάμῃ ἀθάνατο ἓνα ποιητῇ· τέτοιο τὸ «Παράπονο τῆς πεθαιμμένης». Ὁ Μαρκορᾶς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς καρδιάς, πῦρ πολὺ ἀπὸ ἄλλους, σχεδὸν ἀποκλειστικά. Ἡ φιλοσοφία του ἓνα τίποτε, ἡ ἀπλὴ πίστι τοῦ Χριστιανοῦ· ἡ ἰδεολογία του, νοικοκυρίστικη, μὲ τίποτε ξεχωριστό. Τὴν ἀξία τοῦ στίχου του τίποτε ἄλλο δὲν τὴν κάνει : μονάχα τοῦ αἰσταντικοῦ του ἡ ἀνθρωπιά, ἡ ἐλλικρινεία, ἡ εὐγένεια, καὶ τὸ διάφανο, πού ἂν κάποτε θολωμένο μᾶς παρυσιάζεται, ὁ ἥσυχος ὁ πόνος τὸ θολώνει, καθὼς τὰ δάκρυα διὰ γυλανά ματάκια. Ἀπὸ τὴν ποίησιν τοῦ Μαρκορᾶ λείπει, θάλεγα, μιὰ **προοπτικὴ**. Τὴ χαϊρόμαστε σὺν κάποια παρθενικὰ σήματα γραμμένα ἀπάνου σὲ ἀρχαῖα ἀγγεῖα. Ἡ στιγμὴ τὸν ἐμπνέει. Εἶναι, σχεδὸν ἀποκλειστικά, ὁ ποιητὴς τοῦ τωρινοῦ. Τῆς ἱστορίας τὰ μακρινὰ τὰ ξαγναντέματα δὲν τοῦ κρατᾶν τὸ βῆμα. Κι μιὰ Σίβυλλα δὲν τὸν ἔσυρε σὲ σπηλιὰς ἀπόκρυφες γιὰ νὰ τοῦ μπιστευτῇ προφητικά μνημόματα. Ὁ ἔρωτας τοῦ φύσηξε καποῖους στίχους (Τὰ πρῶτα μου λιανοτράγονδα) ἀπὸ τοὺς ἀπλοῖστερους καὶ τοὺς μελωδικώτερους πού μᾶς δοθήκανε· τρεμουλιαζοῦνε καὶ φοινισκόνουνε σὺν τᾶσπρα πανάκια μᾶς βαρκοῦλιν ἀπὸ τὸ φύσημα τοῦ μπάτη. Στὸ περιβόλι του ἀδιάκοπα ὀργώνει ὁ Χάρως. Σχεδὸν ὅλο τὸ ἔργο του δὲν εἶναι παρὰ μυρολογία σὲ ἀγαπημένους του ἀπὸ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν Τυτᾶλδο, ἴσα μὲ τὴ γυναῖκα καὶ τὸν ἀδερφό του. «Ἡ Ἀγία Αἰκατερίνη», τὸ δεκατετράστιχο στὸν «Πατέρα μου», τὰ σονέττα του, ἡ αἰθέρια σειρά τοῦ θρήνου τῆς Βασίλοπούλας μας, (Ἡ 12 Σεπτεμβρίου), συνταιριάζουν ἁρμονικὰ μιὰ λιτὴ τέχνη μὲ ἓνα λεπτὸ αἶσθημα.

Κάθε ποιητὴς, τίς πῦρ πολλὰς φορές, εἶναι μιὰ ἀπόγονος καὶ πρόδρομος· μιὰζὶ, σημάδι χωριστό, κ' ἓνας χαλκὸς μέσα σὲ μιὰν ἀτέλειωτη ἀλυσίδα. Ὁ Μαρκορᾶς εἶν' ἓνας ἀπὸ τοὺς δυσκόλους μας. Οἱ νεώτεροι τοῦ Παρνασσοῦ, εἴτε τὸ ἀναγνωρίζουν εἴτε ὄχι, τοῦ χρωστᾶνε κάτι. Λέν ξεχνῶ τὴν ἐντύπωση πού μοῦ κάμανε τὰ κομμάτια τοῦ «Ὁρκου», ὅταν τὰ πρωτοδιάβασα, ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, στὸν «Παρνασσὸ» τοῦ Μυταράγκα, μέσα σὲ χιλιάδες στίχους πεζολογικούς. Μοῦ ἀποκάλυψε τὴν ὁμορφιά. Μοῦ φώτισε τὸ δρόμο. Μὰ ὁ Μαρκορᾶς συνεχίζει μιὰν ἱστορικὴ πειράδοσιν. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ ποίησις τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἀποδείχνει πῶς πολὺ, ὄχι ἀπὸ τὰ χωριστὰ φανερώματα καθενὸς ἔργου, ὅσο ἀπὸ ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῆς γνώρισμα σημαντικὸ : ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς Ἑθνικῆς Ἰδέας. Νόμος, καὶ ἡ ποίησίν μας δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ξεφύγῃ. Δημοτικὰ τραγούδια, μὲ δραματικὴ γοργότητα. Καθαρευουσιάνοι κι ἀνάκατοι ποιητὲς, κρύα, κομψά, ρητορικὰ, δημοσιογραφικά, δε-

ξιά, ἀδέξια: Παράσχοι καὶ Συνοδινοί, Σοῦτσοι καὶ Καρασούτσηδες, Ραγκαβῆδες καὶ Ζαλοκώστηδες, Παπαρηγόπουλοι καὶ Βασιλειαδαῖοι. Ὁ Σολωμὸς μὲ τὴ φαντασία του, ὁ Βαλαωρίτης μὲ τὴ λεβεντιά του, ὁ Τυπάλδης μὲ τὰ γαλανὰ τοῦ ὄνειρου του, ὁ Κάλβος κλασσικὰ καὶ πλαστικὰ, ὁ Τερτσέτης μὲ παθητικὴν ἀφέλεια, ὁ Λασκαράτος μὲ τὸν ὀρθό του νοῦ, ὁ Μαρκοράς μὲ τὴν καρδιά του. Ὑστερα κ' ἐκείθε πέ-
ρα ἡ ἐθνικὴ ἰδέα ζῇ στοὺς σύγχρονους ἑμάς· πότε συμμαχεῖ μὲ τὴν ἰδέα τῆ γλωσσικῆ καὶ δυναμώνεται καὶ πολεμᾷ ἐναντίον ἐνὸς ἄλλου τούρκου, τοῦ λογιώ-
τατου· πότε παίρνει ἡ κοίτη τῆς νέας νερὰ ἀπὸ πηγὲς βαθύτερες· αἴριο ἴσως εἶναι γραμμένο νὰ ξετυλιχθῇ φιλοσοφικώτερα, νὰ κάμῃ κοσμικώτερο τὸν πατριωτισ-
μόν, νὰ τοῦ δώσῃ μιὰν ἄλλη σφραγίδα. Ἡ ἰδέα θά-
λάξῃ· μὰ δὲ χάνεται· μεταμορφώνεται. Σὲ μιὰ στιγ-
μὴ χαρακτηριστικῇ, ἀπὸ τὴν ὄψη τοῦ τωρινοῦ τὴν ἰδέα τούτῃ ἀντιπροσωπεύει ὁ Μαρκοράς καὶ μὲ τὸ περπάτημά της ρυθμίζει τὸ σκοπὸ του. Καμιά φορὰ τὰ πράγματα ποὺ τὸν ἐμπνέουν εἶναι τόσο ταπεινά, τόσο **σταχτιά** καὶ πένθιμα χρωματισμένα ἀπὸ κάτω ἄτονο καὶ κάτω ξεπεσμένο, ποὺ ἀντιφεγγίζει μέσα στοὺς στίχους του κάτω σὰν γκρίζο καὶ σὰ μονότονο. (Κοίτα τὴ σειρά «1897—1898.» «Ὁ Ἀποκλεισμός τοῦ 1886».) Πρέπει νὰ διαβάσουμε τὸν «Πρῶτο Βασι-
λέα τῆς Ἰταλίας», τὸν «Καποδίστρια», τοὺς «Θη-
σαυροὺς τοῦ Ἀλήπασσα», τὸ «Σουλιώτη», τὴν «25 Μαρτίου τοῦ 1867», καὶ ἀπάνου ἀπ' ὅλα τὸν «Ὀρ-
κο», μὲ τὴ χάρη τὴν καλὰ εἰπωμένη βιργιλιακῇ, γὰρ νὰ ζεσταθοῦμε μὲ τὸ φῶς καὶ νὰ δυναμώσουμε μὲ τὴν ὀρεῖα πίστι τοῦ ἐθνοπλάστη ποιητῆ. Καὶ ὁ ἀ-
παλὸς καὶ θηλυκὸς αὐτὸς εἰκονογράφος τοῦ ψυχικοῦ κόσμου καὶ τοῦ φυσικοῦ, γνήσιος καὶ σὲ τοῦτο μα-
θητὴς τοῦ Σολωμοῦ, συχνὰ πυκνὰ ἀλλάζει τὸ κοντίλι του μὲ τὸ βοῦρδουλα. Γίνεται σατυριστής. Καὶ ὅταν δὲ χωρατεύει κυλοκάγαθα, δὲν παίζει. Τσοῦζει μὲ τὴν εἰρωνία καὶ ποτίζει μὲ τὸ φαρμάκι. Διαβάστε τὸν «Ἐναν ἥρωα», τὴ «Φρονιμάδα», τὴν «Ἀπλὴ καὶ καθαρεύουσα.» Πρὶν ἀνοίξῃ ἡ μεγάλη πολεμικὴ πε-
ρίοδο τῆς δημοτικῆς γλώσσας μὲ τὸν Ψυχάρη, ὁ ποιη-
τὴς, πάντα πιστὸς καὶ τότε στὴν ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Βηλαρά παραδόση, διαμαρτυρήθηκε κατὰ τοῦ φωτο-
σβέστη σχολαστικισμοῦ. Ἐξὸν ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐθνικὴ παραδόση, ὁ Μαρκοράς εἶναι βγαλμένος, χωριστότε-
ρα, καὶ ἀπὸ τὴν τοπικὴ παραδόση. Θέλω νὰ πῶ γὰρ τὸ ἀργαστήρι τῆς Κέρκυρας ποὺ οἱ τεχνίτες του, ὅσο καὶ ἂν ξεχωρίζῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, γνωρίζονται, ἀπὸ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν Πολυλά, ἴσα μὲ τὸ Μαβίλη καὶ τὸ Ντίνο Θεοτόκη ἀπὸ κοινὰ σημάδια βαθιοχά-
ραχτα. Λυπᾶμαι ποὺ πρέπει ἐδῶ, θέλοντας μὴ θέλον-
τας, νὰ σταματήσω.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ. Η ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ κ. ΠΑΛΛΗ. 楚楚楚

Τὴν περασμένη Κεριακῇ, τρακόσιοι περίπου δα-
σκάλοι, ἀπὸ διάφορα χωριά καὶ πολιτείες τῆς Ἑλ-
λάδας, πῆγαινε στὴν Ἀρχαία Ὀλυμπία. Ἔ-
τυχε νᾶμαι κεῖ μαζί μὲ τὸν κ. Πάλλη. Πῶς βρεθῆ-
καμε στὴν Ὀλυμπία τὴ μέρα κείνη καὶ μετς, ἴδαν τὰ
ποῦμε μεθύριο, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα δυὸ φύλλα, σὰν κα-
ταστρώσω σὲ τοῦτες δῶ τίς στήλες τίς πλούσιες ἐν-
τύπωσης ποὺ μάζωξα στὸ ἀξέχαστο ταξίδι μου, δε-
καπέντε ἀλλάκαιρες μέρες, μὲ τὸν κ. Πάλλη, στὸ Μω-
ριά. Τότε, σὰν ἔρθει ἡ ὥρα, θὰ μιλήσω κάπως πλα-
τικὰ καὶ γὰρ τὴ δασκάλικη τούτη ἐκδρομῇ.

Οἱ δασκάλοι πῆγανε στὶς ἀνασκαφές, πῆγανε καὶ
στὸ Μουσεῖο. Τοὺς μίλησε ὁ ἐφορος κ. Κυπαρίσσης,
τοὺς μίλησε καὶ ὁ ἐπιμελητὴς κ. Καραχάλιος. Ὁμορ-
φα τοὺς μιλῆσανε, ὅλα τοὺς τὰ ξηγήσανε καὶ ὥρες
βάσταξε τὸ **ἀρχαιολογικὸ** αὐτὸ **προσκύνημα**, νὰν τὸ
ποῦμε. Τὸ ἐπάγγελμά τους, ἡ **δασκαλοσύνη** τους,
μπορεῖ νὰ συνεπάρθηκε, δὲν ξέρω, ἀπ' αὐτὸ τὸ κου-
ραστικὸ προσκύνημα. Μὰ ἡ ψυχὴ τους, τὸ κορμὶ τους,
ἀκόμα καὶ τὸ στομάχι τους, λαχταρούσανε τὴ λευ-
τεριά, τὴ συντροφεμένη μὲ μυρουδιὰ πεύκου καὶ μὲ
ροδοφημένη γουρουνοπούλα. Κι ὁ κ. Πάλλης καὶ γὼ
τσακώσαμε ἀρκετοὺς προσκυνητάδες τοῦ πάγκαλου
Ἑρμῆ νὰ σταναχωριοῦνται γι' αὐτὸ τὸ χασομέρι.

— Ὡχ ἀδερφέ, σιγόλεγε ἕνας δάσκαλος στὸ σὴν-
τροφό του, δὲ βλάφτει σὰ δὲν τὰκούσουμε καὶ ὅλα.
Ἐγὼ ψήθηκα ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ ψόφησα ἀπὸ τὴν
πεῖνα.

Κάτου ἀπὸ τὰ πεύκα καὶ γύρω στὸ στρωμένο τρα-
πέζι θὰ νιώσανε οἱ δασκάλοι καλύτερα τὴν ὁμορφιὰ
τοῦ Ἑρμῆ καὶ τὴν τέχνη τοῦ Πραξιτέλη. Γι' αὐτὸ
εἶμαι παραδέδαιος.

— «Ἀφισέ τους νὰ χαροῦνε, μοῦλεγε ὁ κ. Πάλλης.
Ἀφισέ τους νὰ φάνε, νὰ γλεντίσουνε, νὰ χορέψουνε.
Ἵπéροχο ἔργο ὁ Ἑρμῆς, μὰ πιὸ ὑπέροχη ἡ φύση
ποὺ ἀπλώνεται γύρω μας. Αὐτὴ μᾶς συγκινεῖ καὶ αὐ-
τῆνε αἰστανόμαστε. Κι ὁ δάσκαλος, καὶ ὁ καθέννας ἀπὸ
μᾶς, σὰ δὲν εἶναι εἰδικὸς ἐπιστήμυνας, σὰ δὲν εἶναι
δουλειὰ του ἡ ἀρχαιολογία, καμώνεται πῶς αἰστά-
νεται τὴν ὁμορφιὰ τῆς Τέχνης. Ὅ,τι μᾶς συγκινεῖ
εἶναι ἡ ζωὴ, γιὰτὶ τὴν αἰστανόμαστε. Βάλε εἰκοσι
ἀνθρώπους σ' ἕνα μουσεῖο, μπροστὰ σ' ἕνα ἀριστοῦργημα
τοῦ Ρέμπραντ. Στέκονται ὅλοι σὰ χαζοί. Μὰ σὰν
περάσει μιὰ ὁμορφὴ κυρὰ πλάϊ τους, ὅλοι θὰ ξεχά-
σουν τὸ Ρέμπραντ καὶ θὰ καρφώσουνε λαίμαργα τὰ
μάτια πάνου τῆς. Ψεύτικο τὸ αἶσθημα τῆς Τέχνης
καὶ ἀληθινὸ μονάχα τὸ αἶσθημα τῆς Ζωῆς».